

تضمین حقوق مدنی اتباع در نظامنامه اساسی دولت امانی بمناسبت بزرگداشت از نودوششمین سالگرد استقلال افغانستان

۱۹ اگست ۲۰۱۵

شاه امان الله در بیانیه ۲۸ اسد سال ۱۲۹۸ خویش، حینیکه مژده استرداد استقلال داخلی و خارجی افغانستان از سوی بریتانیا را به مردم کشور میداد، اظهار داشت؛ دولت مستقل دولتیست که بتواند در ردیف کشورهای بزرگ جهان قرار گیرد. امان الله که چنین هدفی را دنبال میکرد، بخوبی میدانست که برای قرار گرفتن در ردیف دول معتبر جهان، افغانستان باید در قدم اول زندگی داخلی ملت و روابط ملت با دولت را باید بر مبنای قانون تنظیم کند. بعد از برداشتن گامهای محتاطانه نخست چون تصویب تمسک القضاة امانیه، قوانین دیگر تحت نام نظامنامه تدوین و تصویب گردیده بعد از توشیح و نشر در منصفه اجرا گرفتند. تعداد این نظامنامه ها بیشتر از ۵۰ است، ولی مهمترین نظامنامه درین میان "نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان" یا به اصطلاح امروز قانون اساسی دوران امانیه است که بعد از تصویب از جانب لویه جرگه سمت مشرقی و توشیح توسط غازی امان الله، بتاريخ ۱۴ میزان سال ۱۳۰۲ هجری شمسی مطابق به ۷ اکتوبر ۱۹۲۳ نافذ شد.

نظامنامه اساسی دولت افغانستان در عصر خود، بجز قانون اساسی ترکیه اتا ترک، در منطقه بی نظیر بود. نظام شاهی پیشینی شده درین نظامنامه، نظام شاهی مشروطه نبود ولی از طریق دادن سهم مساوی به نمایندگان انتخابی مردم در شورای دولت (در مرکز) و شورا های مشورتی ولایات مردم را در نظارت از اداره و آبادی کشور با حکومت شریک میساخت. تعلیمات ابتدایی و رایگان را برای اطفال جبری قرار داد، جلسات محاکم بایست طبق نظامنامه اساسی علنی بوده و به متهم برای دفاع از حقوقش حق پیشنهاد (وکیل) داده میشد، مصونیت مکاتیب و مراسلات مردم تضمین شد و غیره.

فصل دوم نظامنامه اساسی به "حقوق عمومی تبعه افغانستان" اختصاص داده شده است. ماده هشتم حق تابعیت را برای تمام باشندگان افغان بدون تفریق دینی و مذهبی در چوکات قانون تابعیت تضمین میکنند. ماده نهم به تضمین آزادی شخصی اتباع، تا جاییکه حریت دیگر اشخاص را اخلال نکند، پرداخته است. ماده دهم بادفاع مجدد از حریت اتباع، مشعر برین است که: "در افغانستان اصول اسارت (بردگی) بالکل موقوف است. از زن و مرد هیچکس دیگری را بطور اسارت استخدام کرده نمیتواند". این ماده بر شیوه کنیزی و غلامی که تا آن دوران مروج بود، نقطه پایان گذاشت. ماده

یازدهم آزادی مطبوعات و نشرات را برای اهالی افغانستان تضمین کرد. ماده دوازدهم حق هرگونه تشبیت صنعتی و تجارتي را برای اتباع دولت افغانستان برسمیت شناخت. ماده سیزدهم به اتباع حق شکایت از مراجع مقامات دولتي را داد. مطابق به این ماده در صورت لزوم اتباع میتوانستند مستقیماً به شاه شکایت کنند. ماده چهاردهم و پانزدهم تدریس مطابق به نصاب معارف عمومی را برای هر فرد افغان مجاز دانسته اما نظارت و تفتیش از آنرا در انحصار دولت قرارداد. ماده شانزدهم مساوات حقوق همه اتباع افغانستان را در برابر شریعت و دولت و در حقوق و وظایف مملکت تضمین میکند. ماده ۱۷ به اصل شایسته سالاری و حق همه اتباع افغانستان به استخدام در همه ماموریتها به اندازه قابلیت و اهلیت شان قانونیت میبخشد. ماده هژدهم مشعر است که مالیات و محصولات مطابق به نظامنامه های مصوبه از همه اتباع افغانستان به نسبت ثروت و اقتدارشان اخذ میگردد. ماده نوزدهم به تضمین مصونیت ملکیت میپردازد. ماده بیستم به مصونیت منزل و مسکن قانونیت میبخشد. ماده بیست و یکم محاکمه افراد در محاکم را تابع شریعت و اصول اجرائت محاکم حقوقی و جزایی میسازد. ماده بیست و دوم مصادره و بیگاری را منع قرار میدهد. ماده بیست و سوم به منع رشوت و اخاذی پرداخته و ماده بیست و چهارم بر اصل قانونیت مجازات صحه گذاشته و حکم میکند که خلاف نظامنامه جزای عمومی و عسکریه هیچکس مجازات نشود. در همین ماده شکنجه و سایر انواع زجر نیز منع قرار داده شده است. اگر مواد فصل دوم نظامنامه اساسی دولت امانی را با در نظر داشت شرایطی که تا سال ۱۹۱۹ در افغانستان حاکم بود، مورد ارزیابی قرار دهیم، متوجه میشویم که این نظامنامه مترقی ولی برعکس ادعای برخی سیاسیون، اقتباس از قوانین اساسی غربی نبود بلکه میکوشید محتوی مدرن را در چوکات شرایط افغانستان مطرح کند تا برای افغانها قابل درک باشد. بهمین جهت توانست از فلتر لویه جرگه مشرقی بگذرد. شاه امان الله میخواست با استفاده از وجهه و اعتبار بالایی که بحیث محصل استقلال افغانستان در بین مردم افغانستان داشت، وطن مستقل را بسوی ترقی و مردم را بسوی آینده بهتر رهبری کند. اما استعمارگران مکار انگلیس و ایادی داخلی شان، پیوسته در پی فرصت بودند تا این حرکت ترقیخواهانه را متوقف نموده و به عقبگرد سوق دهند. با تأسف این آرزوی شوم شان در سال ۱۹۲۹ یعنی ۶ سال بعد از انفاذ "نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان" تحقق یافت.

کمیته حقوق بشر فدراسیون سازمانهای پناهندگان افغان در اروپا (فارو)